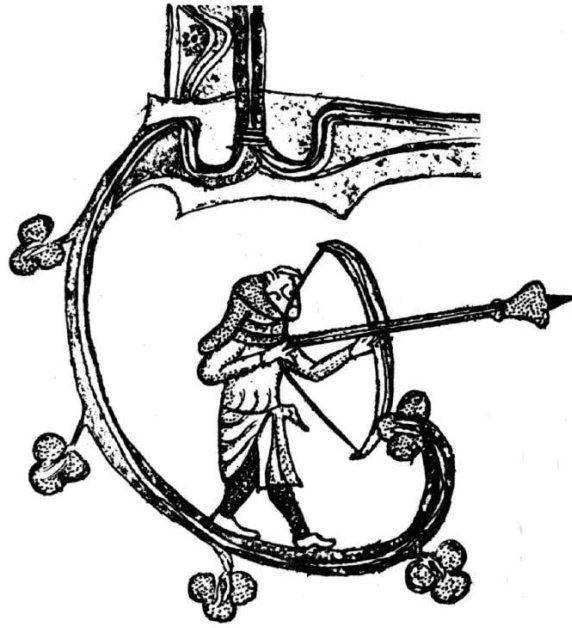

ΒΥΣΣΑΕ

ΓΛΩΣΣΑΙ

I / 2007

Glossa-info I – 2007

Glossa ry. on 1996 perustettu keskiajan opinto- ja tutkimusyhdistyks. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää keskiajantutkimuksen piirissä toimivien tutkijoiden ja opiskelijoiden yhteisiä etuja, lisätä itäisen ja läntisen Euroopan keskiaikaisen kulttuurintutkimuksen yhteistyötä, välittää keskiaikatietoisuutta yli tieteiden rajojen sekä kehittää alan tutkimusta ja opetusta Suomessa. Glossa järjestää esitelmä- ja seminaaritilaisuuksia, retkiä sekä antaa lausuntoja toimialaansa liittyvissä kysymyksissä. Toimimme aktiivisessa yhteistyössä mm. Historiallisen yhdistyksen ja Bysantin tutkimuksen seuran kanssa. Tällä hetkellä jäseninä on yli 100 tutkijaa ja opiskelijaa keskiajantutkimuksen eri aloilta.

Uusia jäseniä pyydetään ottamaan yhteyttä yhdistyksen sihteeriin Anna Ripattiin
anna.ripatti@helsinki.fi

Yhdistyksen jäsenmaksu:

Jäsenmaksu 10 e
Perustutkinto-opiskelijat 6 e
Perhemaksu 13 e
Tilinumero: Nordea 200118 – 182589

Lisäksi tiedotamme toiminnastamme sähköpostilistallamme **glossa-list@helsinki.fi**, jolle voit liittyä lähettämällä viestin “subscribe glossa-list” osoitteeseen majordomo@lista.tsv.fi.
Hallituksen tavoitat osoitteesta: glossa-ry@lista.tsv.fi

Glossan kotisivu: www.glossa.fi

Glossae 1 – 2007

Glossae-lehden julkaisee
Keskiajantutkimuksen seura Glossa ry.
Lehti ilmestyy neljästi vuodessa.
Materiaali seuraavaa numeroa varten
pyydetään lähettämään viim. 15.5.2007 Tuija
Ainoselle, tainonen@chass.utoronto.ca.

Perustettu vuonna 1998, 10. vuosikerta.
Toimitus ja taitto: Tuija Ainonen
Määrä: 200 kpl
Helsinki, Yliopistopaino 2007
ISSN 1455-9153

Päätoimittajan pöydältä

Vuodenvaihtuminen toi mukanaan useita muutoksia hallituksen kokoonpanoon, tosin lehden toimitus jatkaa samanmuotoisena. Toimituksessa toivommekin jäsenistön jatkavan aktivoitumislinjalla myös lehden toimitettavan materiaalin suhteen. Yliopistojemme keskiajan tutkimuksen sarja jatkaa Jyväskylän esittelyllä. Yhdistyksemme kymmenennen vuoden täytyessä pysähdymme myös hetkeksi muistelemaan syntymähetkiä. Markkinat, pimeys ja yrtit maustavat muut tämänkertaiset antimme.

Tuija Ainonen, Glossaen päätoimittaja

Puheenjohtajan terveiset

Bästa medlem av Glossa!

Det är en ära att få efterträda forskare Anu Lahtinen på ordförandeposten år 2007. Anu har varit föreningens trotjänare i flera år och varit med om att ordna Dies Medieuales 2002 och 2004, Henrikseminariet 2005 och många andra av Glossas ärevördiga projekt: tack för ditt ihärdiga arbete! Man kan hjärtligt och med stolthet önska henne lycka till med disputationen, som ordnas inom kort.

Vetenskapsdagarna kom och gick i Helsingfors i januari. Glossa hade en ”stand” i Vetenskapernas hus under Vetenskapernas natt, där föreningen presenterade olika genrer inom medeltidsforskningen. Det gick åt en hel del broschyrer av olika slag, men mest intresse väckte de medeltida bakverken! Tack till de medverkande.

I år önskar Glossa särskilt väcka intresse för medeltiden i samband med anordnandet av Mikael Agricolas jubileumsår. Föreningen är ansluten till nätverket av firandet i och med arrangerandet av seminariet ”Den långa medeltiden” – Mikael Agricolas tid, som ordnas i maj. Vi har en ära att få inbjuda flera bekanta forskare, som kommer att presentera synvinklar på kyrklig, ideologisk, kulturell och materiell kontinuitet och/eller diskontinuitet under 1500-talet. Styrelsen är även inblandad i en rad andra seminarier och projekt, som kommer att ingå i repertoaren både i år och nästa år. Så småningom kommer mera information att följa om arrangemangen. Före det träffas vi på månadsmötena samt på vårmötet i mars!

Hyvä Glossan jäsen!

On kunnia seurata tutkija Anu Lahtista puheenjohtajan paikalla. Anu on työskennellyt monen yhdistyksen projektin kanssa vuosien varrella ja siitä haluan häntä sydämellisesti kiittää! Onnea tulevaan väitökseen!

Tänä vuonna Glossa on jo esittäytynyt Tieteiden yössä Helsingissä – etenkin keskiaikaiset piparit olivat kävijöiden suosiossa! Kiitos järjestäjille.

Mikael Agricolan juhluvuoteen Glossa osallistuu järjestämällä toukokuisen seminaarin ”Pitkä keskiaika” – Mikael Agricolan aika. Seminaariin on tulossa monta tutkijaa esittämään näkökulmiaan 1500-lukuun. Myös muita seminaareja ja projekteja on luvassa sekä tänä että ensi vuonna. Lisätietoja näistä on luvassa lähiaikoina. Tätä ennen tapaamme kuukausikokouksissa sekä kevätkokouksessa maaliskuussa!

I väntan på vårsolen,
Kevätaurinkoa odotellessa,
Eva Ahl
Glossas ordförande 2007
Eva.Ahl(at)helsinki.fi

Tieteessä tapahtuu

Kansalliset julkaisut:

Hiekkanen, Markus, *Suomen keskiajan kivikirkot*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, SKST 1117. ISBN 978-951-746-861-9. (Ilmestyy helmikuussa 2007).

Lamberg, Marko, *Jöns Budde, Birgittalaisveli ja hänen kirjansa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, SKST 1115. ISBN 978-951-746-888-6. (Ilmestyy huhtikuussa 2007).

Ruotsin ja Venäjän rauhanneuvottelut 1557, Mikael Agricola Ruotsin lähetystön jäsenenä. Toim. Kari Tarkiainen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, SKST 1104. (2007). ISBN 978-951-746-878-7

Uusimmat väitökset:

2.12.2006 : FM Harry Lönnroth, Tampereen yliopisto, Pohjoismaiset kielet: *Ekenäs stads dombok 1678-1695. I: Rättsfilologisk studie av en 1600-talshandskrift. II: Filologisk utgåva med kommentar och register*; vastaväittäjä: professori emeritus Per-Axel Wiktorsson (Örebron yliopisto), kustos: professori Kristina Nikula.

10.2.2007 : YTM Jari Kaukua, Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos: *Avicenna on Subjectivity* (Ibn Sînâ subjektiivisuudesta); vastaväittäjä: professori Peter Adamson (University of London), kustos: professori Mikko Yrjönsuuri.

Uusimmat pro gradut:

Korhonen, Mari, ”*Vna est igitur substantia patris et filii*” Kirkkoisä Augustinuksen areiolaisvastainen opetus, kuinka Isän, Pojan ja Pyhän Hengen yhteinen olemus on ymmärrettävä, teoksessa *De Trinitate*. Pro gradu, systemaattinen teologia, Läntinen teologia, Teologinen tiedekunta 2006, Joensuun yliopisto.

Pro gradu verkossa:

Korhonen, Mari: http://joypub.joensuu.fi/publications/masters_thesis/korhonen_vna/

MIRATOR

<http://www.cc.jyu.fi/mirator>

Glossa r.y.:n hallitus 2007

Uusi vuosi toi useita muutoksia yhdistyksemme hallituksessa, kun usea, jo vuosia ansiokkaasti asiaamme ajanut henkilö, vapautti paikan toimintamme keskiössä. Vapaaehtois pohjalta toimiva yhdistys on täysin jäsenistönsä aktiivisuuden varassa, oli kyse ajallisesta tai taloudellisesta aktiivisuudesta (jäsenmaksujen aikahan on taas käsillä). Hallitus tahtoo kiittää kaikkia väistyviä henkilöitä heidän lahjoittamastaan ajasta ja innosta yhdistyksemme toiminnan eteenpäin viemisessä, ja toivottaa menestystä uusiin haasteisiin. Hanna-Leena Sainio, Jaakko Tahkokallio, Marko Lehtinen, Ossi Kokkonen, Pia Tolvanen ja Sofia Lahti – kiitos. Esitämme erityiskiitoksemme väistyvälle puheenjohtajallemme Anu Lahtiselle pitkästä ja ansiokkaasta toiminasta yhdistyksemme hyväksi.

Hallitus 2007

jäsenet ja varajäsenet:

Eva Ahl, FM (HY), puheenjohtaja: eva.ahl@helsinki.fi

Anna Ripatti, FM (HY), sihteeri: anna.ripatti@helsinki.fi

Jesse Keskiaho, FM (HY), web-vastaava: jesse.keskiaho@helsinki.fi

Olli-Pekka Kasurinen, FM (HY), talous: opkasuri@mappi.helsinki.fi

Satu Lidman, FL (JoY), tiedotus: lidman@iki.fi

Tuija Ainonen, FM (UofToronto), Glossae-lehti: tainonen@chass.utoronto.ca

Alaric Hall, PhD (HY): alarichall@gmail.com

Elina Räsänen, FM (HY): elina.rasanen@helsinki.fi

Inka Moilanen, FM, (OY), Oulun yhteyshenkilö: imoilane@mail.student oulu.fi

Kirsi Kallioniemi-Holmberg, FM (TuY): kirkall@utu.fi

Mervi Suhonen, FM (TuY): mesuho@welho.com

Mia Korpiola, OTT (HY): mia.korpiola@helsinki.fi

Tuula Hockman, FT (TaY): tuula.hockman@uta.fi

yhteyshenkilöt

Pia Tolvanen, HuK (JY), Jyväskylä-yhteyshlö: pitolvan@jyu.fi

Ralf Palmgren, fil. yo. (HY), arkistovastaava: ralf.palmgren@helsinki.fi

Sari Katajala-Peltomaa, FT (TaY), DM2008-yhteyshlö: sari.katajala@uta.fi

Kutsu

Tervetuloa Glossa ry:n

KEVÄTKOKOUKSEEN

13.3.2007

klo 17.00

tieteiden talo, sali 404

(Kirkkokatu 6, Helsinki)

Keskiaika keskellämme, viimeaikaisia uutisotsikoita

Vuoden tiedekirja kuvaa 1600-lukua

Vuoden tiedekirjaksi on valittu 1600-lukua kuvaava teos *Maaailman painavin raha*, jonka on kirjoittanut filosofian tohtori *Mirkka Lappalainen*. Kirja esittelee kirjoituksia 1600-luvun Pohjolasta. Palkintoraati piti sitä merkittävänä puheenvuorona Suomessa heikosti tunnetusta vuosisadasta. Kirja kertoo palkintoraadin mukaan tärkeitä asioita ihmisyyden yhteisyydestä ja menneen ja nykyisen välisen eron tärkeydestä. Lappalaisen kiitellään herättäneen murrosajan eloon ristiriitaisuudessaan ja värikylläisyydessään. Lappalainen työskentelee Helsingin yliopiston Suomen ja Pohjoismaiden historian assistenttina. Hänen kirjansa koostuu 13 itsenäisestä, mutta toisiinsa liittyvästä kertomuksesta, jotka luovat kuvan 1600-luvun elämästä. Vuoden tiedekirja -palkintoa on jaettu vuodesta 1989 lähtien. Sen rahoittavat Tieteellisten seurain valtuuskunta ja Suomen tiedekustantajien liitto. Palkintoraati käsitteli noin 60 viime vuonna ilmestynyttä tiedekirjaa.

Piispa Henrikin pyhänjäännökset tutkittaviksi Turkuun

(stt / Helsingin Sanomat, verkkolehti, 21.1.2007)

Piispa Henrikin pyhänjäännökset siirretään Helsingistä Turkuun. Noin 900 vuotta vanhat reliikit kuljetetaan ilmeisesti jo alkuvuonna tutkimuksia varten Turkuun, jonne ne myös jäävät vuosikymmeniä kestäneen Helsingin "evakkoajan" jälkeen. Tutkimuksilla Museovirasto ja Turun yliopiston arkeologian laitos haluavat selvittää ennen muuta pyhänjäännösten aitouden. Pyhänjäännökset ovat olleet Helsingissä Museoviraston hallussa vuodesta 1924. Viime kesäkuussa Museovirasto päätti, että reliikkien omistusoikeus on Turun ja Kaarinan seurakuntayhtymällä. Reliikkikokoelmassa on muun muassa pääkallo sekä punaiseen silkkiin kääritty leukaluu, joiden uskotaan kuuluneen 1100-luvulla eläneelle Pyhälle Henrikille. Pyhänjäännöksistä ainoastaan Pyhän Henrikin vartinäluun lopullista sijoituspaikka ei ole vielä lyöty lukkoon. Nyt se on esillä helsinkiläisessä katolisessa Pyhän Henrikin katedraalissa, ja sinne katedraaliseurakunta sen haluaisi myös jäävän.

Jäsenetus

Vuoden 2006 jäsenmaksun maksaneille tarjoamme jäsenetuna Pyhä Henrik – seminaarin esitelmien pohjalta ilmestyneen *Suomen Museo – Finskt Museum 2006* – julkaisun.

Mikäli et saa julkaisua helmikuun kuluessa, mutta maksoit jäsenmaksusi vuonna 2006, ole hyvä ja ota yhteys sihteeriimme, Anna Ripattiin anna.ripatti@helsinki.fi.

KESKIAJAN OPETUS JA TUTKIMUS SUOMESSA 2000–2007

Pia Tolvanen, HuK, Historian ja etnologian laitos, Jyväskylän yliopisto

Tämä esittely jatkaa samoilla linjoilla edellisessä lehdessä ilmestyneen Tampereen yliopiston esittelyn kanssa. Ainoastaan keskiajan ajallisessa rajauksessa olen ollut tiukempi, sillä varsinkin Suomen historian oppiaineen runsas uuden ajan alun tutkimus olisi paisuttanut artikkelia liikaa. Myös esittelyn rakennetta on hieman muokattu tähän sisältöön sopivammaksi. Opetuksen esittelystä olen suosiolla jättänyt pois useiden oppiaineiden ”antiikista nykyaikaan” -peruskurssit sekä eri kielten kielihistorian kursseja.

Kiitos kaikille tietojen kokoamisessa auttaneille. Koska esittelyssä epäilemättä on puutteita ja ehkä virheitäkin, kaikki lisäykset ja korjaukset ovat tervetulleita.

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta

Historian ja etnologian laitos

Lamberg, Marko FT:

Suomen historian yliassistentti, yhteisöhistorian dosentti

ala: integroituminen, etnisyyt, verkostot, paikallisyhteisöt

Niiranen, Susanna FL:

tutkija, yleinen historia

ala: trubaduurit, naistrubaduurit, trobairitz, Oksitania, hyveet, kasvatus, keskiajan kirjallisuus

Korpela, Jukka FT:

yleisen historian dosentti

Vilkuna, Anna Maria, FT:

Suomen historian dosentti

Kukkonen, Taneli, TT, FT:

antiikin tutkimuksen professori (1.8.2007 alkaen)

ala: islamilainen filosofia, aristoteelinen filosofia

Opetusta

Syksyllä 2006: *Keskiajan historian peruskurssi* (Marko Lamberg) ja usean oppiaineen luentosarja *Näkökulmia keskiajan kulttuuriin* (Marko Lamberg, Outi Merisalo, Susanna Niiranen, Juhana Toivanen, Pekka Toivanen sekä Dies Medieuales –konferenssin luennot).

Keväällä 2007: *Runebergistä riimuihin – johdatus vanhaan ruotsiin* (virtuaalikurssi; Marko Lamberg, Jari Eilola ja Seija Tiisala) ja *Patriarkaaliset ja matriarkaaliset rakenteet Armon laaksossa – Naantalin luostarin yhteisöhistoriaa* (Marko Lamberg).
13.4.2007 Yleisöluentotilaisuus *Agricola ja hänen aikansa*.

Tutkimusprojekteja (Suomen Akatemian rahoittamia)

Varhaismoderni arki ja ajattelu: Pohjoinen ulottuvuus 1400–1860 (aiemmin nimeltään *Suomi Ruotsin yhteydessä*) (2004–2007)

Projektin johtaja: Petri Karonen

Veljien, naapureiden ja ystävien politiikka – Poliittinen kulttuuri ja vaikuttamisen strategiat varhaismodernissa Ruotsissa n. 1500–1700 (2006–2008)

Projektin johtaja: FT Marko Lamberg

Etnisyys, paikallisuus ja integroituminen keskiajan ja uuden ajan alun kaupunkikulttuurissa (n. 1150 – 1650) (2004–2006)

Projektin johtaja: FT Marko Lamberg

Suomalaisten integroituminen keskiajan ja uuden ajan alun ruotsalaisiin paikallisyhteisöihin (n. 1150–1650) (2002–2004)

Projektin johtaja: FT Marko Lamberg

Muuta

Mielen historia, Suomen Akatemian huippututkimusyksikkö yhdessä Helsingin yliopiston kanssa; *Dies Medievales 2006* -konferenssi; *Kustaa Vaasa -seminaari* vuodesta 2003 alkaen; *Mirator*, keskiajan tutkimukseen erikoistunut verkkojulkaisu

Kielten laitos

Merisalo, Outi, FT: romaanisen filologian professori

ala: kirjahistoria, käsikirjoitustutkimus, muinais- ja keskiranska, keskiajan latina, humanistilatina

Pahta, Päivi, FT: englannin kielen professori

ala: keskiajan lääketieteelliset tekstit, keskiajan englannin käyttö ammattikielenä

Blankenstein, Heli, FM: romaaninen filologia

ala: tekeillä lisensoitettua keskiranskasta

Jaakkola, Sisko FM: romaaninen filologia

ala: governance-termin historia keskiranskasta EU-ranskaan

Opetusta

Latinan kieli, jota voi vielä ainakin toistaiseksi opiskella syventäviin opintoihin asti.

Opintoihin kuuluu myös keskiajan latinaa ja opiskelijoilla on ollut oma keskiajan latinan lukupiirinsä. Syksyllä 2006 Reijo Pitkärannan luentosarja *Kaarle Suuren elämäkerta*.

Tutkimusprojekteja

Humanismin tulo Suomeen, (Suomen Akatemian rahoitus 2002 – 2005), Jyväskylästä Outi Merisalo

History of the transmission of translations from Latin to Old and Middle French, Jyväskylästä Outi Merisalo

Italian humanist manuscripts: the works of Poggio Bracciolini, Outi Merisalo

Medieval medical manuscripts: the Ps-galenic De Spermate, Outi Merisalo ja Päivi Pahta

Muuta

Romaanisten ja klassisten kielten oppiaine on maailmanjärjestö FIDEM:in jäsen.

Musiikin laitos

Toivanen, Pekka, Muk, FT: lehtori

ala: kelttiläiset musiikkikulttuurit, keskiajan 'etnomusikologia', improvisaatiotutkimus

Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Kajannes, Katriina, FT: kirjallisuuden yliassistentti, dosentti

ala: keskiajan latinankielinen naiskirjallisuus, Hrotsvitha

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Yrjönsuuri, Mikko, FT: filosofian professori

ala: filosofian historia, keskiajan filosofia

Korvela, Paul-Erik, YTT: valtio-opin assistentti

ala: Machiavelli

Kaukua, Jari, YTM: tutkija, filosofia

ala: väitöstilaisuus 10.2.2007 aiheesta *Avicenna on Subjectivity* (Ibn Sînâ subjektiivisuudesta)

Toivanen, Juhana, YTM: tutkija, filosofia

ala: filosofian historia, keskiajan filosofia, Petrus Olivi

Kukkonen, Taneli TT, FT: filosofian dosentti (ks. Historian ja etnologian laitos)

Tutkimusprojekteja (Suomen Akatemian rahoittamia)

Ihmisen ja eläimen mieli eurooppalaisessa filosofiassa 1200–1700 (2002–2007)

Projektin johtaja: FT Mikko Yrjönsuuri (filosofia)

Poliittinen ajattelu ja käsitemuutokset –huippututkimusyksikkö 2006–2011

johtaja Kari Palonen (valtio-oppi)

Muuta

Mielen historia, Suomen Akatemian huippututkimusyksikkö yhdessä Helsingin yliopiston kanssa

Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta

Matematiikan ja tilastotieteen laitos

Pekonen, Osmo, FT, matematiikan dosentti

ala mm. tietokirjailija, joka on suomentanut anglosaksien muinaisrunoja (Beowulf, Widsith ja Waldere).

”Markkinarauhaa!”

Keskiajan kuvia ja kuvaamista Turun Keskiaikaisilla markkinoilla ja Gotlannin Keskiaikaviikoilla

Reima Välimäki, fil. yo, Turun yliopisto

Keskiaikamarkkinat ja muut keskiaikatapahtumat ovat jo vuosia olleet erittäin suosittuja ja vakiinnuttaneet paikkansa Suomenkin kesässä. Näkyvinä esimerkkeinä keskiaikaisten aiheiden käytöstä ja uudelleen tulkinnasta ne ovat myös erinomaisia kohteita tarkastella medieevalistista traditiota. Käsittelen seuraavassa keskiajan illuusion luomista Turun Keskiaikamarkkinoilla ja Gotlannin Keskiaikaviikoilla (Medeltidsveckan på Gotland) suhteessa keskiajan esittämisen ja tulkinnan traditioon.

Gotlannin keskiaikaviikkojen teemana on vuosittain samana toistuva, Gotlannin todelliseen historiaan pohjautuva tarina: Valdemar Atterdag valtaa Visbyn kesällä 1361 ja pakkoverottaa kaupunkia. Turun markkinänäytelmän tapahtumavuosi ja tarina puolestaan vaihtuvat vuosittain, vaikka näytelmä pyritään sitomaan todellisiin historian tapahtumiin ja henkilöihin. Molemmissa tapahtumissa on käsityöläismarkkinat, joilla myytyjen tuotteiden ja niiden esillepanon tulee olla keskiaikaista muistuttava ja läpäistävä järjestävän organisaation arviointi. Eroista huolimatta näiden tapahtumien keskeisimmät osa-alueet, keskiaikainen näytelmä ja markkinat muodostavat vertailukelpoisen kokonaisuuden pohdittaessa keskiaikaisen illuusion syntymistä ja erilaisia kuvia keskiajasta. Näitä kuvia käsittelen kokonaisuuksina *tunnistettava, pimeä, ritarillinen* sekä *välitön ja aistillinen* keskiaika.

Tunnistettava keskiaika

Tavallinen, historiaa erityisesti harrastamaton ihminen törmää jatkuvasti keskiajasta vaikutteita ottaneihin ilmiöihin ja muodostaa ainakin osittain näistä kuvaansa keskiajasta. Samalla hän on tiedostamattaan osa vuosisatoja jatkunutta keskiajan uudelleen tulkintaa. Tuskin kukaan keskiaikatapahtumassa turistina vieraileva on keskiaikatietämykseltään *tabula rasa*, vaan kukin havainnoi ja tulkitsee tapahtumassa esitettävää keskiaikaa omista kokemuksistaan ja tiedoistaan käsin, ehkä hyvinkin vahvoin ennako-oletuksin siitä, miltä keskiajan tulisi näyttää.

Keskiaikaisen tapahtuman illuusion kokeminen mahdollisimman aidoksi saattaa olla jopa enemmän kiinni siitä, vastaako kuvaus katsojan odotuksia, kuin siitä, vastaako illuusio nykyisen historiantutkimuksen tulkintoja. Autenttisuuden kokemus liittyy intertekstuaalisuuden kokemiseen. Kaikki esitetty suhteutetaan siihen, miten samaa asiaa on aiemmin totuttu näkemään esitettävän

Keskiaikainen illuusio on peli tai sopimus, jossa on omat sääntönsä. Lavastuksessa ja rekvisiitassa joudutaan tekemään kompromisseja jo taloudellisista ja käytännöllisistä syistä. Kukaan ei oikeastaan edes odota Turun Vanhan Suurtorin näyttävän siltä, millainen se on 1300-luvulla ollut. Esimerkki yleisön ja esiintyjien/järjestäjien välisestä sopimuksesta on ”näkemättä jättäminen”. Visbyn Strandsgatanilla postilaatikot ja roskakorit naamioidaan säkkikankaalla Keskiaikaviikkojen ajaksi. Kukaan ei oikeasti erehdy pitämään postilaatikkoa minään

muuna, kuin mitä se on, mutta leikin sääntöjen mukaan se tajutaan asiaksi, joka ei kuulu illuusion. Tietty aikatasoilla ja anakronismeilla hulluttelu jopa kuuluu asiaan ja on osa tapahtuman viihdyttävyyttä.

Pimeä keskiaika

”Katkas kaulan akaltansa, niin kuin naatin naurihilta, katkas kaulan akaltasa niin kuin naatin naurihilta, pään sulloi mättähäksi, hiukset heittipä heinäksi, korvat koivunlehtisiksi, ja silmät siestarmarjoiksi”.

Comissatores Aboenses, *Andreas Kojoisenpoika*

”Pimeä keskiaika” on ehkä kliseisin fraasi, minkä voi keskiaikaan liittää. Silti se on osa nykypäivänä esiintyvää keskiaikakuvaa. Ainakin poliittisessa retoriikassa ”pimeä keskiaika” voidaan liittää lähes mihin tahansa epäinhimillisenä pidettyyn. Oma aikakausi näyttäytyy paremmassa valossa, kun se rinnastetaan synkkään ja siivottomaan keskiaikaan. Toisaalta osa keskiajan viehätuksesta liittyy sen ”pimeyteen”, mystisyyteen ja tutkimattomuuteen.

Kurjuus, taikausko ja väkivalta näyttäytyvät myös Turun keskiaikamarkkinoilla. Vuonna 2000 nähtiin markkinoilla jopa noitarovio, kesällä 2003 puolestaan selviteltiin entisen linnanpäällikön Niels Bielken salamurhaa verisellä kaksintaistelulla. Molemmat kohtaukset paitsi kiinnittävät huomion muun ohjelman joukosta, myös tarjoavat tunnustettavuuden kokemuksen. Vaikka vähänkin historiaan perehtynyt huokailee tuskissaan, kun noitavainot yhdistetään keskiaikaan, esittää kohtaus silti yleisölle vakiintuneen mielikuvan keskiajan uskonnollisista ristiriidoista. Kohtauksen nähneenä voin myös myöntää, että se oli hyvin toteutettu ja viihdyttävä. ”Fransiskaanit väittelevät dominikaanien kanssa apostolisesta köyhyydestä” olisi tuskin ollut kovin mukaansatempaava kohtaus, vaikka olisikin ehkä antanut todenmukaisemman kuvan aikakauden uskonnollisista kiistoista. ”Pimeä keskiaika” tarjoaa helppoja ratkaisuja rakentaa mielenkiintoinen esitys.

Gotlannin keskiaikaviikoilla vuonna 1993 yleisö ihaili ja maakuntamuseon raati palkitsi rinkelinmyyjän kojun, jonka vastasi kaikkia konventioita synkän keskiajan esittämisestä. Kojun runkona oli tummennetusta puusta valmistettu kehikko, joka oli peitetty säkkikankaalla. Rinkelinmyyjän kyltissä oli suttuinen puumerkki ja riimuja. Koko komeuden kruunasi kojun harjapalkin päähän ripustettu lampaankallo.

Oli tapahtumissa näkyvä ”pimeä keskiaika” sitten väkivaltaisista tapahtumista, synkkää rekvisiittaa tai paiseiden peittämiä kerjäläisiä, on se aina kuitenkin ns. huvittavaa kurjuutta. Esitetyt tapahtumat ja ilmiöt eivät ole oikeasti ahdistavia. Turun markkinoilla yleisöä kiusaavat kerjäläiset, portot ja juopot ovat pikemminkin koomisia kuin sääliittäviä tai uhkaavia hahmoja. Myös historian synkkiä hetkiä saatetaan kaihtaa. Gotlannin Keskiaikaviikkojen järjestäjät kieltäytyivät pyynnöistä huolimatta järjestämästä kuvausta Visbyn valtausta edeltäneestä taistelusta, jossa Valdemar Atterdagin ammattisotilaat niittivät maahan satoja gotlantilaisia talonpoikia. Tapausta ei pidetty soveliaana esittää Keskiaikaviikoilla. Pimeä, synkkä ja väkivaltainen keskiaika näyttää olevan yllättävän soveliaasta. Sen kuvaukset pikemminkin vahvistavat tuttuja käsityksiä ja ennakkoluuloja, kuin kuvaavat keskiajan elämän todellisia varjopuolia.

Ritarillinen keskiaika

”Käärme päätti neidot säästää töihin tähdellisiin, ennen miehen nuoren, miehen vaikka ratsuineen miekkoineen kuin neidon, morsiamen nieleskelen. Morsian synnyttää ja pojan tekee, sotamies alkunsa saa, siis lähtekää jo lapsia laittamaan”

Comissatores Aboenses, *Lohikäärmelaulu*

”Ritarien ja turnajaisien aikakausi” lupaa Keskiajan Turun ennako-ohjelma vuodelta 2000. Ritari ja ritarillisuus ovat yksi pysyvimpiä keskiaikaan liitettyjä mielikuvia, huolimatta siitä, että ritarien kukoistuskauti kesti vain muutamia vuosisatoja sydänkeskiajalla. Esimerkiksi keskiaikaa kuvaavat elokuvat voittopuolisesti kuvaavat taisteluita ja sotureita. Intertekstuaalinen kokemus yleisössä, ainakin pokien ja miesten keskuudessa, on taattu, kun haarniskoidut miehet astelevat lavalle. Voin itsekin tunnustaa oman keskiaikainnostukseni saaneen aikoinaan kipinän Sir Walter Scottin Ivanhoesta.

Turnajaiset ovat eräs vakiintunut osa Turun Keskiakaisten markkinoiden ohjelmassa. Jalkaturnajaisia tai taistelunäytöksiä on ollut ainakin vuosina 1997, 1998, 2000 ja 2005. Vuonna 2006 järjestettiin ensimmäiset hevosturnajaiset markkinoiden historiassa. Monina muina vuosina markkinanäytelmään on kuulunut taistelukohtauksia, joten ritarien ja taistelujen voi hyvin sanoa kuuluvan Turun markkinoiden keskiaikakuvastoon

Kesällä 2006 järjestetyistä hevosturnajaisista löytyi kiinnostavia viittauksia aiempaan medievalistiseen traditioon. Turnajaiset esitti ryhmä nimeltä Rohanin talli ja toisistaan mittaa ottivat mm. Sininen Ritari Sir Owen ja Sinikeltainen Ritari Sir Balin. Keskiaikaisen Turun nimikkeen alla esiintynyt ryhmä veti suorat yhteydet paitsi kuningas Arthurin pyöreän pöydän ritareihin myös J.R.R. Tolkienin Keskiimaan Rohanin ratsastajiin. Samalla Rohanin tallin turnajaiset toimivat esimerkkinä siitä, kuinka aikatasojen sekoittaminen ja intertekstuaalisilla viittauksilla leikkittely on tietyissä yhteyksissä sallittua, kun taas toisaalta tapahtumaan ajanmukaisuutta voidaan arvostella hyvinkin tiukoin kriteerein.

Välitön ja aistillinen keskiaika

”Helviikki herra hengellinen, herra hyvä taivainen, emännän ihoa silitteli, naisen pinta piteli, hiuksiansa hiveli, suuta suulle suuteli, mahan päälle makasi.”

Comissatores Aboenses, *Lukkari todistaa käräjillä*

Eräs keskiaikaan liitetty utopia on keskiajan näkeminen länsimaisen ihmisen myyttisenä lapsuutena, yhteisöllisenä ja välittömänä ajanjaksona. Keskiaikainen ihminen kuvataan markkinoilla impulsiivisempänä, ruumiillisempänä ja eroottisempänä kuin pidättyväinen, sivistynyt ja keskiluokkainen nykyihminen.

Turun keskiaikaisilla markkinoilla on kiivastuttu huonoista kaupoista, rakastuttu ja paettu epämieluisaa rakastajaa sekä kihlauduttu juuri kuolleen aviomiehen veljen kanssa. Myös näyttelijöiden yleinen käyttäytyminen sahtituvassa, kivisaunassa ja torilla on räävitöntä ja impulsiivista: arvostellaan yleisöä, huudetaan, kaivetaan nenää ja nauretaan pieruhuumorille. Osittain tämä on käsitettävissä kuuluvaksi edellä mainittuun ”huvittavaan kurjuuteen”, mutta karnevaalitunnelma myös itsessään kaappaa näyttelijät

helposti mukaansa.

Voidaan kuitenkin hyvällä syyllä kysyä, onko karnevaalitunnelmassa hullutteleva ja säädytön keskiaikainen ihminen jälleen yksi utopia ja toive, jonka projisoimme keskiaikaan. Tuskin se ainakaan keskiajan arkipäivää on ollut. Keski-ikäisten markkinoiden tuottaja Riitta Luoma on muistuttanut, etteivät Keski-ikäiset markkinat kuvaa keskiajan arkea, vaan kaupunkilaisten juhlahumua neljän markkinapäivän aikana. Toisaalta Turussakin yritetään vähentää metelöivän markkinaväen ja karnevaalitunnelman osuutta ja pyrkiä nostamaan opetuksellista puolta, esimerkiksi työnäytösalueita enemmän esille.

Pimeä, ritarillinen sekä välitön ja aistillinen keskiaika ovat keskiaikaisen illuusion purkua osiin. Ne edustavat yhdessä hyvin perinteistä kuvausta keskiajasta, missä ylevä ja alhainen esiintyvät samanaikaisesti ja jännitystä lisää ripaus kauhua. Keski-ajan kuvia ja kuvausta analysoidessa pitää samalla muistaa, että Turun Keski-ikä tai Gotlannin keskiaikaviikot ovat monipäiväisiä ja satojen eri järjestäjien, harrastajanäyttelijöiden ja markkinamyymien tuottamia tapahtumia, missä erilaiset käsitykset, ihanteet ja intressit keskiajasta törmäävät ja aiheuttavat konflikteja. Keski-ikäisten markkinoiden ”keski-ikä” ei ole yhtenäinen ja eheä, vaan sisältää satoja tulkintoja, toiveita ja näkemyksiä keskiajasta.

Keskiaikanäytelmää esittämällä ja elämällä voi myös haaveilla muuttavansa historiaa tai käsitellä nykypäivän ongelmia keskiajan viitekehyksessä. Esimerkiksi käy joukko nuoria näyttelijöitä, jotka yrittivät estää Valdemar Atterdagin sotajoukon esittäjiä marssimasta sisälle Visbyyn käyttäen nykyaikaisia väkivallattoman vastarinnan keinoja. Oliko kyseessä kannanotto historian epäkohtaan, vai nykyaikaista viranomaisvaltaa vastaan suunnattua anarkiaa? Turun markkinanäytelmässä minua on kerran pyydetty soittamaan tuomiokirkon rakentajien mielenilmaukseen Internationaalia pukinsarvella. En lähtenyt, mutta jälkepäin olen pohtinut, ketä vastaan Kansainvälinen olisi suunnattu, keskiajan vai nykypäivän Turun herroja?

Kirjoittaja on historian opiskelija Turun yliopistossa ja esiintynyt Turun Keski-ikäisillä markkinoilla Pukinsarven tröötötäjät – yhtyeen jäsenenä vuosina 2001–2006

Kirjallisuus:

GUSTAFSSON LOTTEN: Den Förtrollade Zonen, lekar med tid, rum och identitet under Medeltidsveckan på Gotland, Nya Doxa, Nora 2002.

LAHTINEN ANU: Getting virtually medieval, Mirator theme issue 2005. Proceedings from the Symposium “Virtually Medieval”.

Verkkoaineisto[WWW]: <http://www.cc.jyu.fi/mirator/themeissue2005/vmlahtinen.pdf>

MATTILA HANNELE: Medievalismi länsimaissa elokuvakulttuurissa: Kuningas Arthur, ikiaikojen valtiot (1974-2004). Yleisen historian pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto 2005.

Luettavissa verkossa: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00735.pdf#search=%22medievalismi%22>

SAARIKOSKI PETRI: Keski-ajan fantasia: J. R. R. Tolkienin Keski-ikä digitaalisessa pelikulttuurissa, Mirator theme issue 2005. Proceedings from the Symposium “Virtually Medieval”.

Verkkoaineisto [WWW]: <http://www.cc.jyu.fi/mirator/themeissue2005/vmsaarikoski.pdf>

VALKEAPÄÄ LEENA: Historiakulttuurinen keskiaika, tiedon ja mielikuvituksen liitto. Teoksessa Ilmaisun murroksia vuosituhannen vaihteen suomalaisessa kulttuurissa. Toim. Yrjö Heinonen, Leena Kirstinä, Urpo Kovala. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1018, Helsinki 2005

Lainaukset:

Comissatores Aboenses: Comissatores Aboenses, Wanha Cehno ry, CACD-01, 2005

Keskiajan pimeydestä – ja vähän muistakin ominaisuuksista.

Jesse Keskiäho, FM, Helsingin yliopisto, Historian laitos

Pitää varoa mitä kysyy, koska voi saada vastauksen. Yhdistyksellämme oli Tieteiden yönä (11.1.) Helsingissä tilaisuus kysyä sivistyneen ja tieteestä kiinnostuneen yleisön näkemystä keskiajasta. Houkuttimena oli osallistujien kesken arvottavat kirjapalkinnot, ATENAn lahjoittama Hannele Klemetilän Ritari Siniparta, sekä Tuula Hockmanin tuore väitöskirja Tott-suvusta myöhäiskeskiajalla. Yhteensä lipukkeita täytettiin 42 kappaletta, ja lintuharrastajien yhdistyksestä rekrytoidun onnettaren ja arvontavalvojan avustuksella palkinnoille arvottiin voittajat.

Arpalipukkeessa pyydettiin täydentämään (korkeintaan kolmella) adjektiivilla lause “keskiaika oli...” Kuten kursorinakin aineiston tarkastelu osoittaa, eivät vastaukset aina noudattaneet tätä tehtävänantoa, mitä ei kuitenkaan voi lopulta pitää erityisen kielteisenä. Vastaukset jakautuvat negatiivisten mielikuvien muodostamaan enemmistöön ja varovaisesti positiivisten luonnehdintojen selvään vähemmistöön, joiden välissä on huomattava tarkoituksellisen oloisesti ambivalenttien laatusanojen ryhmä. Useat negatiiviset sekä lähes kaikki positiiviset luonnehdinnat tuntuvat kytkeytyvän romanttiseen keskiaikanäkemykseen. Kahden ääripään väliin jäävissä luonnehdinnoissa keskiaika korostuu siirtymäkautena, renessanssihumanistisena välikautena, murroksena tai vaiheena valistuksellisessa kulttuurievoluutiossa. On tosin huomattava, että muutamat vastaukset oli koostettu itsessään ambivalentiksi joukoiksi, joita on vaikeaa sijoittaa yksinkertaiselle positiivinen-negatiivinen -akselille.

Kontekstin vajavaisuus vaikeuttaa osaltaan tulkintaa: tässä keskiajan luonnehtiminen uskonnolliseksi on sijoitettu skaalan puoliväliin, joskin se voitaisiin kenties ymmärtää yksiselitteisen negatiiviseksi luonnehdinnaksi (yhdistyksemme pöytä sentään sijaitsi suoraan Skepsis ry:n naapurissa). Paljonpuhuttu postmoderni subjektiivisuus leikkii muutamissa vastauksissa, ja olisin taipuvainen mieltämään useat mielenkiintoisuuteen viittaavat luonnehdinnat sen valossa. Toisaalta itse tehtävänanto korosti subjektiivista arvostelmaa, mikä taas hämmensi useita osallistujia (“Ai arpajaiset – mitäs tässä pitää tietää?”) Tässä ambivalenteiksi on luokiteltu myös vastaukset, jossa tarkoituksella tai vahingossa poikettiin tehtävänannosta ja annettiin subjektiivisten määreiden sijaan vuosilukurajat keskiajalle – kenties Tieteen päivien raja-teeman hengessä?

Seuraavassa koosteessa vastaukset on transkriboitu niiden alkuperäistä ortografiaa ja rakennetta mahdollisimman pitkälle kunnioittaen. Jokainen rivi muodostaessa periaatteessa yhden vastauksen.

hirveä	1500 luku
synkkä, pitkä & kauhea	1500 luvun aika ennen murrosta
synkkä	hahmoaan etsivä
hyvin pimeä	uskonnollinen
pimeä	pienyhteisöjen aikaa (linna/luostari,
pimeä	muurikaupunki – kylä)
pimeä	kristillinen, paavillinen, kulttuurinen
pimeä	kiinnostava, raaka, arvoituksellinen
pimeä, pitkä ja piinallinen	ristiriitainen, mielenkiintoinen,
pimeää, uskonnollista ja autoritääristä aikaa	maanläheinen
tautinen, nälkäinen ja kylmä	ihan jännä
pitkä, epäreilu ja vaikeastielettävä	ei-pimeä
pimeä, pitkä, eristäytynyt	jännittävä, “repaleinen”, kuokuva
pimeä, kehittyvä, kehittävä	kutkuttava
pimeä, feodaalinen, sankarillinen	mielenkiintoinen
kylmä, pimeä ja kiehtova	'tuolilla, ja lepää nyt vatsassani' [viitaten
nostalginen, synkkä ja odottava	tarjolla olleisiin keskiaikaisiin
monimuotoinen, pysähtynyt, uskonnollinen	piparkakkuihin]
???	värikkäiden unien aikaa
1500 l. pimeä, käsityöläinen, musikaalinen	lämmin ja askeettinen
400 j.K. -> 1600 j.K.	runollinen, ritarillinen, maaginen
500-1500	valoisa
melkein, vähän / n. 1200-1400	

kirjahavainto

Anu Lahtinen

Hajahavainto: Keskiaikaista harmoniaa työyhteisössä?

Keskiaikaan liitetyt monenkirjavat mielikuvat ovat jo pitkään elävöittäneet elokuvia, kirjoja ja pelejä. Nyt ritarifantasiat on valjastettu myös työyhteisökouluttajan käyttöön kirjassa *Kingdomality* (yhdistetty sanoista *kingdom* + *personality*, suomeksi kutakuinkin ”kuningaskunnallisuus”). Fantasiatarinaa jäljittelevä teos tutustuttaa lukijan kahteentoista ”keskiaikaiseen” persoonallisuuteen. Osoitteessa www.kingdomality.com kukin voi itse testata, onko työntekijänä Valkoinen ritari (heikkojen tukija), Piispa (visionäärinen manipuloija), Paimen (lempeä kaitsija), Musta ritari (palkkiostaan tarkka taistelija) vai joku muu tarunomainen hahmo.

Kirjan mukaan keskiaikainen yhteiskunta tarvitsi esiteltyjä kahtatoista hahmoa, ja niin tarvitsee nykyajan työyhteisökin. Jokaiselle löytyy synnynnäisten avujensa mukainen paikka porukassa. Monimuotoisuuden sanoma on tavallaan myönteinen. Eihän tällä kirjalla ole mitään tekemistä ”varsinaisen” keskiajan kanssa, mutta se käy esimerkiksi keskiaikainnostuksen lieveilmiöistä. Ajoittain tarina tuo mieleen Ihmemaan, Hobitin tai Roverandomin mielenmaisemat. Mutta miltä näyttäisi tuoreimpaan keskiaikatutkimukseen pohjautuva työelämäopas?

Sheldon Bowles, Richard Silvano, Susan Silvano: *Kingdomality*. Vermilion, London 2005.

Glossa 10 v.

Keskiajan opinto- ja tutkimusyhdistyksen Glossa r.y. juhlii vuonna 2007 kymmenvuotista taivaltaan. Helmikuun 16 päivä alkaa virallisesti yhdistyksemme yhdestoista toimintavuosi. Pyysimme muutamaa perustajajäsentä muistelemaan yhdistyksen alkuvaiheita ja perustamisajatuksia.

Glossan syntyhistoria

Jeanette Lindblom, FM, Helsingin yliopisto, Historian laitos

Oli lokakuinen ilta vuonna 1995, muistaakseni jossain pienessä ravintolassa Trabzonissa Turkin Pohjoisrannikolla. Oli taas illallisten aika yhteispohjoismaisella bysantinistiikan alan jatko-opiskelijoiden opintomatalla, mutta väsyneenä jo viikon kestäneeseen yhteispohjoismaiseen kanssakäymiseen, oli kolme meistä suomalaisista osaanottajista yhdessä istahtanut vähän sivummalla olevaan pöytään. Allekirjoittaneen lisäksi pöydän ääressä oli Mika Hakkarainen ja Markku Nikulin. Keskustelimme sitä ja tätä puolitiiteellisistä asioista, ja puheenaiheeksi tuli myös se, miten tähän asti keskiajantutkimus oli jakautunut läntiseen ja itäiseen (bysantinistiikan) lohkoon, jotka harvoin tiesivät toistensa asioista paljon mitään - ikäänkuin rautaesiriippu myös olisi jakanut Euroopan keskiaikatutkimuksen kahtia. Toinen ongelma, jonka Mika Hakkarainen toi esille, oli että Suomessa, varsinkaan Helsingin yliopistolla, ei yrityksistä ja ideoista huolimatta vielä siihen aikaan ollut mitään toimivaa keskiajan tutkimuksen kokonaista opetusohjelmaa. Illan mittaan keskustelu muuttui yhä innokkaammaksi ja ilmaan tuli heitettyä ajatus että eikös asialle nyt voisi lopulta tehdä jotain, jos vähän yrittäisi ja olisi aktiivinen. Ainakin voisi yrittää selvittää asiaa ja tarkastella mahdollisuuksia. Päätettiin siis Suomeen palatessa yrittää kerätä joitakin alan nuoria tutkijoita keskustelemaan ideasta ja siitä voisiko yrittää saada aikaiseksi keskiajan tutkimuksen opetusohjelmaa Helsingin yliopistoon.

Sanottu ja tehty. Marraskuun viimeisenä päivänä 1995 saatiin kerättyä kahdeksan tutkijaa ensimmäiseen tapaamiseen kahvila Engelin takahuoneeseen. Pari muuta kokousta seurasi ja saatiin aikaiseksi hahmotelma ja ehdotus keskiajantutkimuksen poikkitieteelliselle opetusohjelmalle Helsingin yliopiston humanistiseen tiedekuntaan.

Mika Hakkarainen oli myös alusta asti ehdottanut että opintokokonaisuusidean tukeksi olisi hyvä perustaa yhdistys joka paremmin pysyisi viemään asioita eteenpäin ja jolla olisi enemmän painoarvoa kuin ryhmä yksittäisiä nuoria tutkijoita. Myös tätä ideaa tuettiin ja rinnakkain opintokokonaisuusehdotuksen työstämisen kanssa valmisteltiin myös uuden yhdistyksen perustamista ja jo helmikuun 16. päivänä 1996 pidettiin Glossan perustava kokous. Allekirjoittanut sai kunnian toimia yhdistyksen ensimmäisenä puheenjohtana noina jännittävinä alkuvuosina.

Uuden yhdistyksen nimikysymys oli tietenkin tuottanut jonkinlaista tuskaa. Koska perusideana oli mahdollisimman laaja ja kokonaisvaltainen keskiaikanäkemyks joka saman katon alle voisi kerätä koko Eurooppaa koskevaa keskiaikatutkimusta haluttiin keksiä nimi joka toimisi sekä latinaksi että kreikaksi. Muistaaksen se lopulta oli Derek Fewster joka keksi Glossa nimen, joka siis täytti tämän vaatimuksen ja samalla hyvin symboloi keskiaikatutkimusta. Kun sitten pari vuotta myöhemmin (vuoden 1998 alusta) alettiin toimittaa jäsenlehteä oli tietenkin luonnollista antaa tälle nimen Glossae.

Helmikuun 1996 aikana jäseniksi tietenkin liittyivät ne noin 15 alkuinnokasta nuorta tutkijaa jotka jo olivat tavalla tai toisella olleet mukana opintokokonaisuuden keskusteluissa ja suunnittelutyössä. Tässä ihan alkuvaiheessa mukana olleet ja jäseniksi liittyneet olivat m.m. Julia Burman, Mika Hakkarainen, Tuomas Heikkilä, Arja Karivieri, Dan Lindholm, Samu Niskanen, Marianna Niukkanen, Karim Peltonen, Mikko Piippo, Heikki Saros, Erkki Sironen, Hanna-Riitta Toivanen, Ville Vuolanto, ja Johanna Vuolasto. Toivottavasti olen suurin piirtein muistanut ne jotka olivat mukana ihan alkuvaiheessa. Edellä mainitut löytyivät jäsenlistalta joka on päivitetty 28.2.1996. Mutta yhdistys kasvoi nopeasti, lisää jäseniä tuli jatkuvasti, ja jo vuoden lopussa sillä oli 64 jäsentä. Samanaikaisesti tapahtui nopeata kehitystä opetusohjelman suhteen.

Alunperin ajateltiin että neljä laitosta Helsingin yliopiston humanistisessa tiedekunnassa voisivat osallistua keskiajan opintokokonaisuuteen ja suunnattiin ehdotus historian, arkeologian, taidehistorian, ja klassillisen filologian laitoksille. Jo huhtikuussa 1996 ryhmän kehittämä suhteellisen yksityiskohtainen ehdotus 40 opintoviikon sivuainekokonaisuudeksi lähetettiin kyseisille laitoksille sekä yliopiston rehtorille ja humanistisen tiedekunnan dekaanille. Tämän jälkeen ehdotus sai levätä kesän yli, mutta heti syksyllä keskustelu nostettiin taas esille. Professori Matti Klingeä pyydettiin idean mentoriksi ja ensimmäisten yliopiston laitosten välisten keskustelujen kokoonkutsujaksi. Ensimmäinen yliopistolla käyty kokous oli 18.12.1996 ja tällöin oli mukana jo kuusi laitosta.

Tämän jälkeen kivet alkoivat pyöriä itsestään ja syntyi eräänlainen maanvyöry. Yhtäkkiä kaikki laitokset joilla oli vähänkin keskiaikaan liittyvää aihetta halusivat osallistua ja olivat melkein närkistyneet koska heitä ei oltu otettu huomioon jo aikaisempiin suunnittelussa. Keskiaikatutkimuksen opintokokonaisuudesta oli tullut suosittu ja kaikki halusivat olla mukana hankkeessa. 11.2.1997 pidetyssä kokouksessa jo kymmenen laitoksen edustajat olivat läsnä kuten myös yliopiston opetussihteeri ja usea alan tutkija. Nyt paljon laajempi laitosedustus tietenkin nostatti kritiikkiä Glossan alkuperäissuunnitelmaa kohti, joka huomioi vain neljän laitoksen opetuksen. Mutta ehdotusta kuitenkin pidettiin tarpeeksi hyvänä alustana jatkokehittelyä varten. Tässä helmikuun kokouksessa valittiin johtoryhmä opintokokonaisuudelle jonka tehtävänä oli laatia mahdollisia kursseja ja tehdä kirjallinen ehdotus humanistiselle tiedekunnalle opintokokonaisuuden perustamisesta. Opetusohjelman kehittäminen siirtyi periaatteessa tästä eteenpäin pois Glossalta ja yliopistotyöryhmän käsiin. Mutta tärkeintä oli, että prosessi oli lähtyt käyntiin ja pyörät näyttivät nyt pyörivän omaa vauhtiaan. Ja Glossa oli joka tapauksessa koko idean alkuunpanijana näin heti yhdistyksen alkuvaiheessa osoittanut olevansa varteenotettava tekijä joka alettiin huomata ja huomioida yliopistoympyröissä.

Ehtiäkseen mukaan syyslukukauden vuoden 1997 – 1998 opintovaatimukseen oli esitys keskiajan tutkimuksen opintokokonaisuusehdotusta jätettävä tiedekunnalle viimeistään 10.3.1997. Mutta meidän glossalaisten ihmetykseksi meni asia helmikuun kokouksen jälkeen hurjaa vauhtia eteenpäin ja opetuskokonaisuus saatiin alustavasti käyntiin jo syksyllä 1997, eli alle kaksi vuotta sen hämärässä turkkilaisessa ravintolassa alkuun panneen alustavan keskustelun jälkeen.

Tietenkin sitten seurasi paljon synnytysskipuja, eikä opetusohjelma ehkä aivan toteutunut niin kuin olimme juuri syntyneen Glossan puitteissa toivoneet ja haaveilleet. Mutta ainakin se syntyi. Ja koko prosessi antoi hienon tunteen siitä, että kyllä asioita voi

saada aikaiseksi, jos vain viitsii olla aktiivinen ja tehdä työtä niiden puolesta. Itsestään tietenkään ei mikään tapahdu. Mutta jos tosissaan yrittää niin voi saada jopa suuren yliopiston kankeat byrokraattiset rattaat liikkumaan ja olla edesauttamassa, että uutta syntyy ja kehittyy.

Entäs vastaperustettu Glossa yhdistyksenä? Se jatkoi omaa elämäänsä, ensin intressiryhmänä ja ainejärjestönä Helsingin yliopiston piirissä, järjestäen esitelmätilaisuuksia ja retkiä. Mutta kun Dies Mediaevalis -seminaarien yhteydessä huomattiin, että tarvetta ja kiinnostusta valtakunnalliselle järjestölle oli olemassa, tarjoutui Glossa (jo olemassa olevana keskiajan tutkimuksen järjestönä) laajentumaan koko maata kattavaksi keskiajan tutkimuksen foorumiksi ja valtakunnalliseksi keskiajantutkimuksen yhdistykseksi, tietenkin pyrkien aktiivisesti yhteistyöhön toisten jo olemassa olevien, keskiaikaan liittyvien erikoisalojen yhdistysten kanssa. Ja aktiivisten, tehokkaiden ja pätevien jatkajien johdosta meidän alussa mukana olleiden alullepanema pieni Glossa ry. on näin kymmenen vuoden ajan kasvanut varteenotettavaksi toimijaksi maamme tiedeyhteisössä, ja keskiajantutkimuksen äänenkantajaksi maassamme.

Henkilökohtaisia muistoja Glossan alusta - muistin ja säilyneiden tiedostojen paljastamaa

Derek Fewster, FT, Helsingin yliopisto, Historian laitos

Itse yhdistyksen perustaminen oli muistaakseni Jeanette Lindblom ja Mika Hakkaraisen ajatus, he kun halusivat luoda foruumin missä bysanttilainen historiakin olisi mukana. Keskiakakiinnostus oli juuri 1990-luvulla vireämässä ja tällöin löytyi helposti henkilöitä tämäntapaiseen "ammattiyhdistystoimintaan".

Itse hyppäsin junaan mukaan kun kuulin ajatuksesta (varmaankin Jeanetilta). Kahta olennaista seikka olin kuitenkin muokkaamassa alussa: nimi Glossa oli oma ehdotukseni, jonka alati kriittinen Mikakin hyväksyi, ja muutenkin järjestöaktiivina kirjoitin myös seuran ensi säännöt sekä suomeksi että ruotsiksi, lukuisten esimerkkiyhdistysten sääntöjen mukaan. Suomalaiset valmistuivat 15.2.1996, päivää ennen perustavaa kokousta, ja näitä korjasin sitten hiukan käännöstyön yhteydessä 10.4.1996. Seuralla olikin kaksi tärkeää periaatetta näin alussa: toiminta koskisi niin itäistä (bysanttilaista) keskiaikaa kuin läntistä, ja toiminta olisi täysin kaksikielinen siitäkin syystä että monet perustajista tulivat ruotsinkielisen historia-oppiaineen piiristä. Ajat muuttuvat.

Muistan myös hyvin kuinka osallistuin professorineuvotteluihin silloin kuin keskiajantutkimuksen opintokokonaisuutta oltiin synnyttämässä Glossan aloitteesta. Hämmästyttävää kylläkin se onnistui, sillä virallinen kiinnostus oli aikamoinen. Laitokset vaativat pääsyä mukaan, pelosta siitä että muuten jäisivät ulos kokonaisuudesta.

Glossae-lehden alkuvaiheet 1998-1999

Maijastina Kahlos, FT, Helsingin yliopisto, Klassisen filologian laitos

Jeanette Lindblom ja Mika Hakkarainen pyysivät minua toimittamaan *Glossae*-lehteä vuoden 1997 loppupuolella, kun syyskokouksessa oli päätetty kehittää jäsentiedotteesta

jäsenlehti. Lehti alkoi ilmestyä vuoden 1998 alussa neljä kertaa vuodessa. Laajuudeltaan se oli 16 sivua A5 –koossa.

Toimitusneuvostossa oli alun perin minun lisäksi Mika Hakkarainen ja Derek Fewster, myöhemmin Derek jäi pois ja Jeanette tuli tilalle. Käytännössä metsästimme yhdessä juttuja, minä kokosin ja taitoin lehden ja sitten yhdessä pidettiin kopiointi- ja postitustalkoot. Talkoot olivat tietysti lehden teossa hauskinta.

Lehdessä tiedotettiin Glossan järjestämistä esitelmätilaisuuksista ja retkistä, mutta myös muiden yhdistysten keskiaikaa sivuavasta ohjelmatarjonnasta. Siinä julkaistiin Glossan tilaisuuksissa pidettyjä yksittäisiä esitelmiä, yleisiä katsauksia tutkimushankkeisiin ja konferensseihin sekä esittelyjä opinnäytetöistä.

Tuohon aikaan kävin Page Maker -taitto-ohjelmakurssilla ja kotisivujen tekokurssilla ja sen takia innostuin leikkimään ohjelmilla ja kokeilemaan lehden taittoa Page Makerilla. Tein Glossalle myös kotisivun, joka varmasti nykymittapuun mukaan oli aika kömpelö, mutta sitä oli jännä tehdä.

Glossaen kannen veikeä tunnuskuva, G:ksi tulkitsemamme kirjain ja jousimies, löytyi sattumalta jostain kotikirjaston opuksesta. On hauska nähdä, että se on jäänyt elämään Glossan tunnuksena.

Toimitin *Glossae*-lehteä 1998-1999 eli sen kaksi ensimmäistä vuotta. Alkusyksystä 1999 jäin äitiyslomalle ja kokosin vielä pari lehteä, mutta sitten sain luovutettua homman eteenpäin.

Köyhäin vihanneshäpeästä rikkaan leipurin lihapataan

Kati Parpei, FM, Joensuun yliopisto

Tallinnalaisessa Olde Hansa-keskiaikaravintolassa käyneet tietävät, että nälkäisenä ei pitopöydästä tarvitse nousta. Perunaa, tomaatteja tai muita uuden maailman eväitä ei löydy ruokalistalta, joka nykymakuun soviteltunakin on hengeltään kiitettävän keskiaikainen riistamakkaroineen ja linssimuhennoksineen.

Kokeilunhaluiset kotikokit voivat nyt hakea ravintolan tunnelmaa oman ruokapöydän ääressä. Olde Hansan perustajilta **Jukka Blomqvistilta** ja **Auri Hakomaaalta** ilmestyi loppuvuodesta ruokakirja ”Keskiajan keittiön salaisuudet” (Minerva), joka lupauksensa mukaan tarjoaa tuokiokuvia, reseptejä ja mausteita. Rennolla otteella tehdyn kirjan ohjeita on höystetty sekä keskiajan ruokakulttuuria valottavalla asiatiedolla että kuvitteellisin kertomuksin. Reseptejä löytyy niin pääruokiin, leivonnaisiin, puuroihin kuin makeisiin herkkuihinkin. Ruokalajien hilpeät nimet noudattelevat tallinnalaisravintolan linjaa. Niinpä kirja tarjoilee ohjeet muun muassa tulvalta säästyneelle yrttikarpille, pyhille viikunoille mantelikermassa, köyhäin vihanneshäpeälle ja Räävelin rikkaan leipurin lihapadalle.

Historiallista ruoanlaittoa harrastavat ovat jo pitkään osanneet hakea aitoja reseptejä niin kirjallisuudesta kuin internetistäkin. Blomqvistin ja Hakomaan kirja nykykeittiöön sovellettuine ohjeineen saattaa madaltaa kokeilukynnystä myös niiden osalta, joille keskiaikainen ruokamaailma on uusi tuttavuus. Valmistusohjeet ovat selkeitä, joskin erikoisempiin juhlaruokiin saattaa olla vaikeaa löytää aineksia. Esimerkiksi metsäjäniksen koipien tai hanhen kaulanahkojen hankkiminen voi vaatia

pientä vaivannäköä.

Kevytohjeita tai pikaruokaa kirjasta on turha hakea. Herkut ovat järjestään varsin tuhteja, ja haudutteluajat mitataan tunneissa. Ruoan valmistumista odotellessaan voi toki tunnelmoida kirjan tarinoiden ja kuvien parissa.

Allekirjoittanut valitsi kokeiltavakseen Italianmaan olutkanan yrttikastikkeessa. Ohje oli melko yksinkertainen ja lopputulos murea ja maukas. Lisukkeeksi tekijät ehdottivat linssimuhennosta, mutta itse päädyin keittämään kanan seuraksi spelttisuurimoita.

Italianmaan olutkanaa yrttikastikkeessa

12 kpl broilerin koipinuijaa
oliiviöljyä ruskistamiseen
2 rkl kuivattua oreganoa
8 rkl murennettua parmesaania
suolaa
jauhettua mustapippuria
½ l ale-tyyppistä olutta
½ l vettä
150 g kuorittua ja pilkottua sipulia
1 rkl tummaa sokeria tai melassia

Sekoita parmesaani ja oregano hyvin sekaisin. Paneroi broilerin koipinuijat seoksessa. Ruskista paneroidut koipinuijat oliiviöljyssä pannulla. Mausta suolalla ja pippurilla. Pane kauniin ruskeat koipinuijat kattilaan. Kaada vesi ruskistuspannulle, niin saat kaikki paneroitujen kanankoipien maun talteen. Kiehauta. Kaada ruskistusliemi kattilaan koipien päälle ja lisää olut. Kuullota silputtu sipuli pannussa ja lisää sekin kattilaan. Hauduta koipinuijat miedolla tulella kypsiksi ja ota pois liemestä.

Paksu yrttikastike

1 l broilerin koipinuijien haudutuslientä
2 dl kuohukermaa
3 rkl silputtua persiljaa
2 rkl silputtua ruohosipulia
1 rkl silputtua timjamia (tai 1 tl kuivattua)
1 rkl pilkottua valkosipulia
6-8 rkl tuoreleipäraastetta
suolaa
mustapippuria

Siivilöi haudutusliemi kattilaan. Keitä miedolla tulella puolet pois. Lisää kerma ja puolet valkosipulista. Keitä vielä miedolla tulella sekoittaen noin 10 minuuttia. Lisää leipäraaste. Raasteen määrästä riippuu, tuleeko kastikkeesta paksu vai puuromaisen paksu. Sekoita ja keitä, kunnes kastike on halutun paksuinen. Lisää yrtit ja loput valkosipulit ja kiehauta kastike. Mausta suolalla ja pippurilla. Laita koipinuijat lämpiämään kuumaan kastikkeeseen.

(Jukka Blomqvist, Auri Hakomaa: Keskiajan keittiön salaisuudet. Tuokiokuvia, reseptejä, mausteita. Gummerus Oy. Jyväskylä 2006.)

TULEVAA OHJELMAA:

KUUKAUSITAPAAMISET:

joka kuukauden toinen tiistai, Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki

13.2.2007 klo 18-20, salissa 404

FM Tiia Aarnipuu: "Ristiinnaulittu pyhimys vai ristiinpuettu Kristus?"

13.3.2007 klo 18-20, salissa 404

PhD Katja Ritari alustaa pyhimysten teologiasta, otsikko tarkentuu myöhemmin.

10.4.2007 klo 18-20

FT Sari Katajala-Peltomaa alustaa ihmekertomuksista sosiaalihistoriallisena lähteenä. Tarkempi otsikko ilmoitetaan tuonnempana.

Tilaisuuksien jälkeen keskustelu jatkunee jossakin sopivaksi katsotussa ravintolassa, mikäli innokkaita riittää.

Tervetuloa!

13.3.2007 klo 17 Kevätkokous, Tieteiden talo, sali 404 (Kirkkokatu 6, Helsinki)

"Pitkä keskiaika" - Mikael Agricolan aika

Keskiajantutkimuksen seura Glossa ry. järjestää 11. - 12.5.2007 Helsingissä seminaarin, jossa eri tieteenalojen asiantuntijat tarkastelevat Mikael Agricolan vuosisataa, 1500-lukua, toisaalta jatkuvuuden, toisaalta muutoksen aikakautena.

Agricolan juhluvuonna lähestymme reformaatiota monitieteisesti keskiajan suunnasta. Mikä itse asiassa muuttui, mik pysyi? Oliko Agricolan aika Suomen historian käännekohta vai pitkä luku historian kirjoissa? Jatkuiko keskiaika ehkä Ruotsin suurvaltakauteen asti?

Seminaariin kutsuttu esitelmöimään kotimaisia myöhäisen keskiajan kulttuurin ja uskonnollisuuden asiantuntijoita ja nuoria tutkijoita. Yleisöksi ja mukaan keskusteluun toivotamme tervetulleiksi kaikki aiheesta kiinnostuneet kuulijat.

Seminaari järjestetään Tieteiden talossa (Kirkkokatu 6, Helsinki). Käsiohjelma- ja kahvimaksu 5 € kerätään paikan päällä. Seminaaria voi seurata myös vain yhden päivän tai lyhyemmän esitelmäpaketin ajan.

Lisätietoja: Fil.mag. Eva Ahl, eva.ahl@helsinki.fi

KONFERENSSIT JA SEMINAARIT:

11. - 12.5.2007 *Pitkä keskiaika? Mikael Agricolan aika* -seminaari. Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki. Järj. Glossa - keskiajantutkimuksen seura ry.

17. – 19.8.2007 *De Amicitia - Social Networks and Relationships, Passages from Antiquity to the Middle Ages III* <http://www.uta.fi/trivium/passages3.htm>
Huom. Ilmoittautuminen alkanut!

The Nordic Centre for Medieval Studies -seminaarit:

SKS:n juhlasali, Helsinki (Hallituskatu 1, 2. krs.) klo 13.15-15.

Workshopit: 16.2. Katja Ritari ja Alexandra Bergholm

30.3. Joonas Ahola ja Riitta Latvio

20.4. ohjelma päätetään myöhemmin

Esitelmä: 5.4. Marek Tamm: *From Mouth to Ear: Some Reflections on the Influence of Medieval Sermon Stories on the Estonian Folk Tales.*

Muut esitelmät:

Ke 21.2.2007, klo 17.15, Tampereen yliopisto, Pinni B1096

FT, dosentti Päivi Kosonen : *Taide ja taudit: Taudit antiikin omaelämäkerroissa*

AGRICOLAN JUHLAVUOSI

teemaa sivuva ohjelma on koottu Turun yliopiston sivulle: <http://www.utu.fi/agricola2007/tapahtumat/>

Mikael Agricolan juhluvuoden yleisöluentosarja

Kaikki tilaisuudet alkavat kello 18.15. Tilaisuuksiin on vapaa pääsy.

7.2. Turun suomenkielinen työväenopisto, luentosali (1. kerros): dos. Matti Dahl:

Agricolan ajan lääketiedettä ja dos. Terttu Lempiäinen: *Agricolan yrtit.*

7.3. Turun kaupunginkirjaston tapahtumasali: prof. Kaisa Häkkinen ja tutkijaryhmä

Heidi Merimaa, Kirsi-Maria Nummila, Tanja Vaittinen: *Mikael Agricolan kieli ja teokset* ja erikoistutkija Nobufumi Inaba: *Mikael Agricolan teokset tietoverkossa.*

21.3. Turun yliopisto, Tauno Nurmela sali (päärakennus): prof. Päivi Lappalainen:

Mikael Agricola kaunokirjallisuudessa ja prof. Veikko Anttonen: *Agricolan Psalmtarin pakanalliset jumalat.*

18.4. Turun maakuntamuseo, Turun linna, Bryggman-sali: dos. Markus Hiekkänen ja

tutkija Hanna-Maria Pellinen: *Arkeologit Agricolan jalanjäljillä. Elämä 1500-luvun Turussa, Viipurissa ja Pernajassa.*

Agricola 2007 -juhlaseminaari Kansallisarkistossa

13.4.2007 klo 13.00-18.00.; Kansallisarkiston vanha tutkijasali (Rauhankatu 17, Helsinki)

Juhlavuonna valmistuvien keskeisten tieteellisten tutkimusten esittelyä ja niihin liittyvää keskustelua. Ohjelmassa muun muassa Kaisa Häkkisen Agricolan ABC-kirjan tieteellinen editio ja morfesyntaktinen tietokanta -hanke, Simo Heinisen Agricola-elämäkerta, Kari Tarkiaisen tieteellinen editio vuoden 1557 rauhanvaltuuskunnan matkaa selostavista ruotsalaisista ja venäläisistä diplomaattiasiakirjoista.

Klassikkoklubi:

Tampereen yliopiston *Antiikin, keskiajan ja renessanssin tutkimuskeskuksen* yhteydessä toimiva klassikkoklubi kokoontuu kerran kuukaudessa tiistaisin klo 18.00 historiatieteen laitoksen kahvihuoneessa, Pinni B2072. Klubilaiset lukevat ja määrittelevät uudelleen klassikkoutta. Klassikkoklubi on avoin kaikille kiinnostuneille opiskelijoille ja eri alojen tutkijoille. Klubin toiminnasta saa lisätietoja dosentti Katariina Mustakalliolta ja dosentti Päivi Mehtoselta, sähköpostiosoitteet muotoa etunimi.sukunimi@uta.fi.

20.2. Pia Mustonen, *Ciceron kirjasto*.

13.3. YTT Kirsti Lempiäinen: *Totta ja Tarua Sapphosta: tulkinnan kontekstointi*.

17.4. Henry Joutsijoki: *Aleksandrialaisen matemaatikko Eukleideen 'Elementa' (Stoikheia)*.

8.5. Professori Jaakko Hämeen-Anttila: *Gilgamesh*.

Opintopiirit:

Dante opintopiiri:

Aloitamme Danten Jumalaisen Näytelmän (joka myös Komeadiana tunnetaan) lukemisen torstaina 1.3. klo.17.00. Kokoonnumme Helsingissä SKS:n juhlasalissa (Hallituskatu 1). Ensimmäisellä kokontumiskerralla Tuomas M.S. Lehtonen johdattaa alustuksellaan meidät aiheeseen ja keskustelemme piirin tulevasta toiminnasta. Teoksen suomennoksia on kaksi ja kukin voi valita itse kumpaa lukee.

Lisätietoja: Katja Ritari

katja.ritari@helsinki.fi

Sisältö:

Glossa-info	2
Päätoimittajan pöydältä	2
Puheenjohtajan tervehdys	3
Tieteessä tapahtuu	4
Glossa r.y:n uusi hallitus	5
Keskiaika keskellämme	6
<i>Tolvanen, Pia: Keskiajan opetus ja tutkimus Suomessa (Jyväskylä)</i>	7
<i>Välimäki, Reima: ”Markkinarauhaa!” Keskiajan kuvia ja kuvaamista Turun</i> <i>Keskiaikaisilla markkinoilla ja Gotlannin Keskiaikaviikoilla</i>	10
<i>Keskiaho, Jesse: Keskiajan pimeydestä – ja vähän muistakin ominaisuuksista</i>	14
<i>Lahtinen, Anu: Hajahavainto: Keskiaikaista harmoniaa työyhteisössä?</i>	15
Glossa 10 vuotta	
<i>Lindblom, Jeanette: Glossan syntyhistoria</i>	16
<i>Fewster, Derek: Henkilökohtaisia muistoja Glossan alusta - muistin ja säilyneiden</i> <i>tiedostojen paljastamaa</i>	18
<i>Kahlos, Maijastina: Glossae-lehden alkuvaiheet 1998-1999</i>	18
<i>Parppe, Kati: Köyhäin vihanneshäpeästä rikkaan leipurin lihapataan</i>	19
Tulevaa ohjelmaa	21

Vuoden 2007 jäsenmaksujen aika on tullut.

Pyydämme ystävällisesti maksamaan vuoden 2007 jäsenmaksun 15.3. mennessä. Jäsenmaksut mahdollistavat osaltaan monipuolista toimintamme, ja ovat tärkeä yksittäinen tekijä taloudemme tasapainossa. Muistattehan myös käyttää viitenumeroa, joka löytyy ylläolevasta osoitetarrastanne.

Tili: Nordea 200118-182589

Maksun saaja: Glossa ry.

Glossa ry:n jäsenmaksu 2007

Summa: 10 e /
6 e (perustutkinto-opiskelijat) /
13 e (perhemaksu)

Eräpäivä: 15.3.2007

Viitenumero: Ks. osoitetarra

Glossa r.y.
Tieteiden talo
Kirkkokatu 6
00170 Helsinki